

<http://doi.org/10.31861/pytlit2021.104.108>

УДК 821.112.2-3/.4.09"1943/2018":141.201

ПОЕТИЗАЦІЯ БУДЕННОГО У ТВОРЧОСТІ ВІЛЬГЕЛЬМА ГЕНАЦИНО

Світлана Павлівна Маценка

orcid.org/0000-0003-1373-2887

svitlana.macenka@lnu.edu.ua

Доктор філологічних наук, доцент, професор

Кафедра німецької філології

Львівський національний університет імені Івана Франка

Вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна

Анотація. Розглянуто художню програму сучасного німецького письменника Вільгельма Генацино (Wilhelm Genazino, 1943–2018), визначену як „поетизація буденного”. На прикладі низки романів і поетологічних есе автора конкретизовано його уважне ставлення до буденного світу, побутових речей, предметів одягу, за якими В. Генацино та його персонажі відкривають в результаті пильного споглядання мережу особливих зв’язків і переживають своєрідну епіфанію. Така феноменологія буденного, за задумом автора, забезпечує сучасній пересічній людині, яка суттєво орієнтована на запити суспільства успіху й задоволення, збереження і збагачення власного внутрішнього світу. Для глибшого відтворення цього процесу письменник, покликаючись на художній світ своїх романів, розмірковує над його окремими епізодами і в такий спосіб теоретизує його: концепти „розширеного погляду”, поетизації буденного, „роману як делірію” відіграють при цьому важливу роль.

Ключові слова: поетика; поетизація; буденне; одяг; розширений погляд; роман; Вільгельм Генацино.

Сучасне суспільство, обмежене в багатьох аспектах, суттєво зосереджене на перевагах і недоліках побуту, гостріше сприймає його амбівалентності, позаяк приватний простір втратив чітке розмежування з професійною і суспільною сферами. Очевидніше стало, наскільки наші будні пов’язані з колективним, а водночас, як

вони розщеплюються на зовсім особисті звички. Сірість буднів, рутина, повсякденність замерхтіли новими барвами. Із цього погляду, по-новому, актуально сприймається художня програма Вільгельма Генацино, яку можна охарактеризувати як „повсякденну майстерність життя”, „феноменологію побуту” або „поетику буденного”. Тож метою дослідження є заглиблення в поетику німецького романіста для з’ясування специфіки поетизації буденного у його творах як яскравого прикладу мовної майстерності, оповідної техніки і філософського узагальнення.

Німецький письменник Вільгельм Генацино (Wilhelm Genazino, 1943–2018), лауреат Бюхнерівської премії 2004 року, „нестримний комедіант із милосердною душею, який спостерігає за нашим часом і вистежує його, щоб віддзеркалити у буднях непримітних одинаків, одержимий деталями й упертий” (за формулюванням Німецької Академії мови і літератури), наповнив свої романи безліччю вражаючих нарисів повсякденності, які у „дивовижний спосіб” поєднали „ущільнення прикростей”, майстерно виражене мовно „загальне відчуття чужості життя”, реєстрацію найтонших відтінків ніяковості і відчуження з усупереч усьому піднесено особливим непереборним відчуттям того, що життя прекрасне (Wilhelm Genazino. Georg-Büchner-Preis 2004). Письменник узагальнив свій літературний досвід також теоретично в численних поетологічних лекціях та есе.

Дослідники характеризують твори В. Генацино, виділяючи в них певні повторювальні зразки, одним з яких є пізнавально-скептичне намацування і пробна організація частинок правди. „Він дотримується сталого тематичного і мотивного репертуару, який по суті наявний майже повністю вже від перших текстів і – у сенсі пробних «початків розуміння» – розвідує елементи «дійсності» у варіативних повторях”, – зазначають Андреа Барт і Фрідгельм Маркс (Bartl und Marx 2011: с. 8). Естетика повторення слугує переборенню страху й інтенсифікації близького до психоаналітичного опрацювання минулого досвіду, формулюючи нудьгу як діагностичний інструмент. Вона скерована також проти минущості, швидкоплинності і зникання, у повторі виникає відчуття тривалості, він може також ставати передумовою епіфанії. Така „біполярність

повтору від страждання до захоплення”, – переконані генацинознавці, віддзеркалює досвід буденного і його трансцендування:

через те, що фігури (а разом з ними і читачі) наражаються на ритуально повторювальні дії буденної рутини, з’являється можливість перебороти монотонність, віднайти через повтор „опору й орієнтування у беззмістовному світі” (Аня Гірш) – за К’еркеторовим „Повторенням” – забезпечити собі своє власне існування (Bartl und Marx 2011: с. 9).

А відтак тільки завдяки продовженій повтором миттєвості може вдатися концепт бачення і пізнання В. Генацино, який він назвав „розширеним поглядом”. Автор розуміє його як часово розтягнуте, інтенсивне сприйняття навіть найменших банальних деталей буденного. Тільки у тривалому спогляданні виявляється глибинний вимір предмета чи ситуації. Щодо цього варто згадати й авторське визначення форми роману як „*delirium*” (поетологічна лекція „Roman als Delirium”), бо робота письменника нагадує „коливальні рухи”, „прихований плин, сповнений початків, повторів, невдач” (Genazino 2012: с. 79). Такі коливання між суспільною критикою і приватною перспективою, реальністю і фантастичними вставками, сучасністю і позачасовістю сприймаються як нестійкі структури, як „непередбачувана осциляція з переборами”, що позначається на текстах. У цих коливаннях є залишки неясності, тому такий роман не може до кінця пізнати ані автор, ані читач. Проте у „частинках реальності”, як-от в об’єктах буденного чи у підпорядкованих їм „елементарних словах” (наприклад, стіл, стілець, будинок, ліжка і т. ін.), а також в їхніх повторювально-варіативних комбінуваннях постають асоціативні ланцюги, рефлексійні зв’язки, початки розуміння і переборення. „Коротко кажучи: через виявлені непевності виражається прийом і передумова постійно нового творення поетичного зі щоденного світу”, – узагальнюють редактори книги „Початки розуміння. Літературна творчість Вільгельма Генацино” (Bartl und Marx 2011: с. 10).

Зосереджуючи свою увагу на сторонніх, посередніх, індивідуалістах, схильних до роздумів невдахах, „неповноцінних до життя” або „закомплексованих” (В. Генацино), письменник передусім

тримає в полі зору побічні наслідки сучасного „суспільства досягнень” чи „суспільства переживань” (Г. Шульце).

Я думаю, – зауважив він в одному з інтерв’ю, – що в цих зневірених чоловіках я вловив прототип сучасної масової людини. Я думаю, що багато хто розуміє гальмування і фрустрації моїх фігур. Бо сам боїться приймати рішення і вступати у відносини. Бо страждає від тиску сучасності і тому знаходить у моїх книгах розраду (Haberl 2011).

Будні саме таких персонажів постають у центрі романів В. Генацино, тривіальність яких виявляє новий вимір людського буття. Тому їхньою головною темою можна визначити боротьбу „маленької людини” зі щоденним божевіллям нашої дедалі складнішої реальності. І саме ця „маленька людина” стає „митцем буденного”. Сучасність, в якій вона побутує, охарактеризовано як „безщасні часи”, про що, наприклад, соціально-критично інформує роман „Щастя у безщасні часи” („Das Glück in glücksfernen Zeiten”, 2009). Його протагоніст Гергард Варліх спостерігає за своїм оточенням, яке суцільно складається із „замучених людей, які майже непорушно лежать у своїх стільцях”: „Більшість людей навколо мене помітно виснажені <...> М’яко осяяні сонцем, вони справляють враження нарешті виставлених на показ передсвяткових золотих оправ нашого суспільства, скерованого на успіх” (Genazino 2009: с. 7). Тож Вільгельму Генацино йдеться здебільшого про сучасників, які, за метафоричним формулюванням оповідача роману „Парасолька на цей день” („Ein Regenschirm für diesen Tag”, 2001), який мріє відкрити інститут мистецтва пам’яті і переживання, „мають відчуття, що з їхнього життя не вийшло нічого іншого, аніж затяжний дощовий день, а з їхнього тіла – нічого іншого, аніж парасолька на цей день”: „Ми намагаємося, кажу я, допомогти цим людям пережити щось, що б стосувалося їх самих, поза межами телевізора, відпустки, автобану, супермаркету” (Genazino 2003: с. 105). Цьому сприяють особлива здатність до спостереження і форма сприйняття протагоністів Генацино, скеровані на прорив. Обидва одночасних процеси – переживання невдачі і протистояння їй – забезпечують фокусування уваги на особі, так що завжди переважає зображення душевної

налаштованості суб'єкта. Оповідь визначається розмислами протагоністів, „зрозумілих як вираження безкінечної конфронтації із зовнішніми враженнями, а також із самотійним виплітанням вагань і тлумачних ігор”, які є „безпосереднім інвентарем” цієї прози (Hirsch 2006: с. 16). Конфронтація, своєю чергою, тісно пов'язана з баченням.

Образи, зібрані звідусіль, справді не з особливого, а з *буденного*, активізують ці рефлексії, які і самі стають образами, – пояснює Аня Гірш. – Вони демонструють, як у процесі оповіді (суб'єктивний, імагінований і незалежний) проєкт дійсності постійно припасовується у зіставленні із цими щоденними образами і може вивільнити нестачу чи навіть надлишок. На буксир цього вирівнювання внутрішніх проєктів і досвіду виявлених зовнішніх умов потрапляє мережа з постійно повторюваних емоцій. Вони демонструють дефіцити і надлишки: меланхолію, вину, сором, страх, а також бажання, подив, зворушення – все це відчують ці антигерої прози міських ходаків, деталі якої треба пізнавати саме через ходу і через бачення, перш ніж вони перетворяться мовою „у щось довірливе” (Hirsch 2006: с. 17).

Отже, бачення викликає розмисли, вони наповнюють предмети, образи, людей значеннями, возвеличивши їх до епіфаній, в результаті чого з ними налагоджується новий особистісний зв'язок.

За В. Генацино, індивід може уникнути негативного впливу суспільства, дистанціювавшись від нього через самотійно вигадані естетичні процеси. Особливо під час прогулянок або безцільного блукання персонажі витворюють собі інші внутрішні проєкти, відмінні від тих, що для розважання чи відволікання нав'язує їм суспільство. Вони перебувають у пошуку власних „програм бачення”. У романі „Пляма, жакет, кімнати, біль” („Der Fleck, die Jacke, die Zimmer, der Schmerz”, 2004) захоплена мистецтвом пара закоханих мандрує великими містами в пошуках слідів видатних митців, а водночас – у пошуках власного „я”. У фрагментарному тексті, організованому за принципом альбому, на що вказує вже назва роману, вміщуючи перелік слів, В. Генацино подає нарис, пов'язаний з його улюбленою темою – взуттям, щодо якого він в есе „Загублений черевик” припускає: „людина має зі своїм взуттям

оповідний зв'язок, в якому може бути розношено багато суперечностей, аж до власного замовкання” („Der verlorene Schuh”) (Genazino 2012: с. 9). Протагоніст роману В. описує в листі таку історію:

Потім я попросив Гезу дати мені на хвилинку своє взуття. Вона роззулася і простягнула його мені. Я окреслив ручкою контури зношення на підошві її туфлів. Найбільш зношена пляма (я сильно заштрихував її) була посередині підошви. Одного дня колготки будуть виглядати із цих плям. Геза каже, що буде носити туфлі аж до цього дня, а тоді зробить з них два об'єкти. Ми вийшли з кафе помітно щасливими. Не знаю, як можна назвати це мистецтво. Найкраще було б, мабуть, якби воно взагалі залишилося без назви. Бо з назвою в світі з'явиться фальшивий образ про нього, а з фальшивим образом прийде фальшиве здивування, а з фальшивим здивуванням буде і публіка. Насправді ж ідеться тільки про те, щоб здобути кілька сфер, захищених від будь-якого доступу. Це могло б бути найчутливіше мистецтво, яке коли-небудь існувало. Із цього могло б виникнути нове утаємничення людини; хіба ж ми його не потребуємо? (Genazino 2004: с. 81–82).

Письменник пояснює функцію такого „*мистецтва буденного*” двояко: з одного боку, воно сприяє появі діалогічного зв'язку зі світом явищ, а з іншого – з'являється внутрішній простір, захищений від небажаних претензій цього зовнішнього світу. „Момент відособлення Я має в будь-якому разі обиратися вільно; тільки так виникає злиття буденного і дистанціювання від буденного, особисте наближення до «давньої» ідентичності мистецтва і життя”, – стверджує він (Genazino 2012: с. 54). Трохи згодом і в самого протагоніста В. у лівому черевикі відклеюється підошва.

Добрий черевик! Я дивлюся на нього, як на старого знайомого, і тільки тому не розмовляю з ним, що навколо мене надто багато чужих людей. Із кожним кроком відклеєний край підошви трохи постукує об черевик. Через це ходьба має такт: як раніше, коли я був ще малим і ходив за руку з матір'ю. Якщо вона була в доброму гуморі, то з кожним кроком у такт трохи стискала руку. Іти з нею – означало постійне нагадування про те, що я був не сам. Так і зараз! <...> Добрий черевик! Я буду його щадити; я не понесу його до

майстра. Краще спостерігатиму, що з ним станеться. Можливо, підошва відірветься тільки скраю, а посередині триматиметься; тоді я матиму черевик, який мені показує, як я живу і жив, черевик, який розповідає, в той час, коли я іду (Genazino 2004: с. 195).

Такі моменти, вважає В. Генацино, посилюють відчуття життя. Саме тому на вулиці так часто можна побачити залишене взуття, бо його власники не змогли більше знести його „розповіді”.

Безіменний протагоніст роману „Якби ми були тваринами” („Wenn wir Tiere wären”, 2011) розмірковує натомість про „містику буденного”. На ремінці його годинника розірвалася остання дірка і його кінець відвалився. Чим довше він переймається тим, що треба придбати новий ремінець, тим більше задоволення знаходить від обірваного краю.

Ідучи, я витягаю наручний годинник із кишені своєї маринарки і захопливо розглядаю момент обриву. Я вражений тим, що такий маленький знак настільки точно може відобразити головну ознаку життя – загальну розпанаханість. Проте я боюся того, що обірваний ремінець годинника може означати сповіщення про майбутню обірваність і всього мого життя (Genazino 2011: с. 56).

У наступний момент протагоніст уже потішається із цієї „містики буденного”.

Подібні відкриття смислів у буденних речах В. Генацино називає „оживленням мертвих зон” („Die Belebung der toten Winkel”, 2006). Нескінченний процес спостереження перетворює самого спостерігача на „носія енергії”, – стверджує автор в поетологічній лекції „Батарейки поетичного” („Batterien des Poetischen”). Хоч вона поступово і вичерпується, та залишки світла продукують „зворушеність” і в цьому чимраз більш мерехтливому зосередженні на самому собі письменник вбачає поетичний момент. В. Генацино пише:

Момент затриманого зникнення перетворює спостерігача на якийсь час на рятувальника чогось, що тримає у таємниці, від чого його порятували. Ми можемо стверджувати: у сплаві дійсного з його власним розпадом відбувається самовитворювання поетичного (Genazino 2006: с. 9).

При цьому штучно нагромаджується час, коли те, що належить до сфери корисного і придатного для використання, звільняється від неї, і, незважаючи на це, зберігається та завдяки спостерігачеві виводиться із затору.

У принципі, в усіх предметах, малих і великих, час застоюється, як тільки з ними перестає щось відбуватися, тобто якщо вони тривалий час стоять або лежать без діла і, здається, що вони псуються, – відзначає письменник (Genazino 2006: с. 9).

Саме такий „затор часу” здатен спричинитися у спостерігачів до „поетичних епіфаній”, вагомих тільки для внутрішнього світу. Саме тому письменник зосереджується на недостойних, однак сповнених смислами невеликих речах: фотографіях, валізах, скриньках, гаманцях і шухлядах, на предметах одягу (передусім взутті і штанах). Усі вони мають те спільне, що належать до щоденного вжитку, звично, губляться в побуті чи їх викидають або, що ще цікавіше, вони перетворюються на непотріб (окуляри, ключі, монети, шпильки, ножиці й т. ін.).

Консультант із нападів паніки рекомендує протагоністові роману „Любовне безглуздя” („Die Liebesblödigkeit”, 2005) зібрати непотрібні старі речі у валізу і залишити її на людній вулиці міста.

Я спираюся на стіну будинку десь за сорок метрів до моєї валізи і спостерігаю, що станеться. Мені не шкода ані валізи, ані речей в ній. Я відчуваю якусь оживленість, якусь внутрішню натягнутість, більше нічого. У кожному разі, я можу стверджувати, що мій загальний денний неспокій дещо вгамувався, відколи я виставив валізу (Genazino 2005: с. 191).

Врешті нею зацікавлюється якийсь „надмірно виснажений чоловік”, демонструючи „через особливе оглядання” готовність привласнити валізу собі. Оповідача охоплює хвилювання: „Валіза зникла. Назавжди! Невеликим заспокоєнням слугує тільки те, що незабаром буде хтось чужий, хто носитиме твої сорочки” (Genazino 2005: с. 192). Поетичне полягає тут, як і в інших схожих прикладах з романів В. Генацино, у вдалому дистанціюванні щодо власного Я, спроектованого на речі. Зникнення валізи, за принципом містики

буденного, знову ж натякає на майбутнє зникнення самого протагоніста. Позбавлена таємниці стара валіза та її непотрібний вміст втілюють розчарування і символічно ліквідуються.

Якось, пригадує письменник, під час прогулянки він помітив у смітті брудний гаманець. Вочевидь його викинув, випорожнивши, злодій.

Речі виживають у неназваних, несказаних, можливо, невиражальних, у кожному разі неописових місцях. Їх помічають (імовірно) незадовго до їхнього остаточного знищення і тим самим вони призматично виявляють розвальнуватий характер сучасного життя. Їхня поезія виражає негативність щодо світу, проте тим самим вона сприяє і його зміцненню: поетичне оприявнюється у безглузких деталях (Genazino 2006: с. 11).

Тож, оглядаючи гаманець, В. Генацино узагальнює, що поетичне можна визначити як спільний удар блискавки сприймання часу і сприймання речі. Письменник, який осмислює подібні процеси, поділяє відкритість своєї участі у світі з дітьми. Так само, як дитина, він налагоджує контакт із деталями і речами. Він має бути спроможний поринути разом з ними у тривалі фази занурення, навіть якщо не зрозуміло, в чому виявиться додаткова вартість такого занурення.

Із деякою сомнамбульною впевненістю письменники й діти відшуковують поетичне в його гніздових місцях і започатковують зв'язки щирого підглядання. Речі наділені магічністю, а письменники – очікуванням магії. Внутрішні зв'язки висвітлювання поетичного змінюються швидко і різко; інколи увиразнюється нечіткість в уточненні, а інколи – уточнення в нечіткості. У професійного епіфанця і так вже складається враження, що він уплутався в м'яке божевілля зв'язків. Та той, хто очікує магії, змушений виходити за межі своїх можливостей. Епіфанія справжня тоді, коли її результат звучить, витає, вібрує. Поетичне перетворюється спочатку в епіфанію, а тоді в нечувану близькість до чогось, до чого інакше наблизитися неможливо, – стверджує письменник (Genazino 2006: с. 21).

Саме епіфанія, вважає він, закриває часові фази, які за інших умов закрити не вдасться. Під поглядом спостерігача у спостережувальній речі з'являється щілина, яка наповнюється внутрішнім текстом.

Отже, поетичне – це напівавтентичне, половина якого завдячує сприйняттю, а інша половина або й більше – фікційному, конструкції, магії, заскоченню.

Суттєвим виміром поетичного В. Генацино наділяє предмети одягу, особливо зношені. Тож їм приписуються чи дофантазуються функції, яких тіло не має або вже не має. Зокрема, особливу роль для протагоніста в романі „Парасолька на цей день” відіграє куртка. Розглядаючи чагарник, дивуючись його щоденному „опору”, він раптом відчуває нездоланне бажання „розмашистим рухом” закинути в нього свою куртку, щоб здобути трохи його „стійкості”.

Якщо колись відчуття дивності дня стане надто сильним, я прийду сюди й закину свою куртку в чагарник. Куртка серед гілок – я хочу бачити в цьому символ. Цілком однозначний образ, значення якого ніхто не зрозуміє. Я проходилиму повз куртку, коли захочу, й дивуватимусь тому, як через нове подолання нового болю вона стає щораз старшою й непривабливішою, а насправді – такою ж стійкою та нездоланною, як і сам чагарник. Натомість я милуватимусь курткою як своїм двійником, який вижив, і це на якийсь момент позбавить мене болю. Хоча при цьому я не можу повністю відкинути ймовірність того, що в такі моменти не почну божеволіти (Genazino 2003: с. 94).

Куртка виявляє зв'язок між протагоністом і чагарником, позаяк він сприймає її як приналежну до свого власного тіла. Як „символічний двійник” Я-оповідача, вона фіксує відчуття чужості і страху. Зображаючи перенесення почуттів, які загрожують ідентичності протагоніста, на предмет одягу, письменник уможлиблює йому дистанцію до власного Я. У поетологічній лекції „Про ігровий характер страху” („Von der Spielbarkeit der Angst”) він виділяє окремі моменти цього трансформаційного процесу: „1. Куртка, з одного боку, – символічний виконавець ролі буденного відчуження, якого оповідач прагне позбутися; 2. Куртка водночас є знаком того, що він хоче перебороти, а саме відчуття неприналежності” (Genazino 2006: с. 72). Внутрішній неспокій і вразливість власного Я мають бути виображеними, щоб протагоніст усвідомив свої страхи. Через символічне розставання

з частиною свого Я, втілене курткою, він знову стає спроможним відкрито спостерігати за навколишнім світом.

В. Генацино наголошує на особливому характерові зношених речей: ті, що носять старий одяг, свідомі його переваг, які полягають у непотрібності справляти на когось враження. Поетичне цієї взаємозалежності полягає, на думку письменника, у своєрідному оживленні, яке важко усвідомлюється. „Поетичне виступає як сплетеність із речами, як безперервна згуртованість. Овнутрішнення, практично, не має меж, це також означає, що воно не захищене від містичних втручань і трансформацій” (Genazino 2006: с. 28). У романі „Світло випалює діру у дні” („Das Licht brennt ein Loch in den Tag”, 1996) письменник описує особливий спосіб оберігання і зберігання старого пальта.

Пальто стало старе і безформне, але я любив його, як щось живе. Носити його довше я вже не міг, але і не був готовий викинути його на сміття. Чверть року тому, коли ще була зима, я відніс його в хімчистку. Через тиждень, коли я вкотре не виявив бажання його забирати, я зупинився перед вітриною і довго оглядав своє щойно вичищене, хоч і старезне пальто, яке разом з іншими куртками і пальтами висіло на довгій жердині. І я пішов геть, без пальта. Ще через тиждень я знову з'явився перед вітриною і оглянув своє пальто. Я відчув тихе задоволення і подумав: хімчистка – це музей, про який ніхто не знає. І я знову пішов без пальта. Тільки недавно, вже по завершенні зими, мене раптом охопило бажання знову його порозглядати. Вже здалеку я помітив, що зникла вся хімчистка. Приміщення були порожні й покинуті (Genazino 2000: с. 22).

Оповідач роману „Щастя у безщасні часи” реалізує ідею спостерігання за „вивітрюванням” своїх штанів, вивішених на балконі.

Я повішу штани на балконі і не забиратиму їх чи принаймні довший час не чіпатиму їх, бо я хочу з квартири спостерігати, як штани під впливом погоди і клімату і пилу поволі розчиняться, а тоді (так я собі це уявляю) повернуться у частину природи. Я буду вести про ці процеси щоденник вивітрювання чи щось подібне (Genazino 2009: с. 25).

Такі приклади відображають, за формулюванням В. Генацино, приєднання відчуття носіння предметів одягу до внутрішніх тілесних фактів людини. Тобто одяг сприймається протагоністами романів як приналежний до тіла, він стає розширенням Я. Отже, практично, каже письменник, можна опоетизувати будь-який предмет одягу (Genazino 2006: с. 30). Особливо зіпсутий одяг кореспондує із кризовою ідентичністю протагоністів. Він слугує медіумом для увиразнення розщепленої ідентичності. Розширений погляд, за допомогою якого протагоністи розглядають свої інсценовані образи, уможливорює вихід з ідентичнісної кризи і генерує з простого споглядання мистецтво, яке обіцяє порятунок. В. Генацино йдеться про естетичний зв'язок між суб'єктом і об'єктом, який Макс Вебер назвав індивідуальною „культурною значимістю”. Саме вона сприяє тому, що протагоністи залишають свою буденність і вступають у поза межів'я буденного, яке самі й творять. Тим самим вони звільняються від об'єктивного часу та занурюються в інший час, розгорнутий у минуле, теперішнє і майбутнє, який впливає на їхню суб'єктивність.

Естетичне споглядання задіюється раніше, аніж будь-яке інше мистецьке сприйняття, і „саме тому вкраплюється у щоденне життя”. Естетичне споглядання перевищує щоденне життя у той спосіб, що змінює його, а саме через зміщення суто щоденного сприйняття, – твердить письменник (Genazino 2006: с. 59).

Відчуття щастя „затриманого розгортання” в якійсь речі він називає „пригаданим щастям”, яке в момент свого пригадування перетворюється на теперішнє щастя. Поетичне такого узагальнюючого пригадування полягає в злитті частин і в їхньому взаємному проявленні у свідомості.

Тож одяг виступає водночас як складова буденного й особистісного світів. У своєму тлумаченні одягу В. Генацино перебуває під впливом французького художника, скульптора і фотографа Крістіана Болтанскі, творця інсталяцій із предметів одягу, який обвішував ними стіни або розкладав на підлозі, так що відвідувачі були змушені ходити по ньому. У поетологічних лекціях письменник зазначає: „Болтанскі посилює враження нікчемності людського життя, художньо опрацьовуючи його останні пожитки,

збереження яких не передбачене” (Genazino 2006: с. 49). Зв’язок між обома митцями виявляється не тільки тематично, а й у способі обробки матеріалу. Одягу приділяється особлива увага, бо він у конденсованій формі зберігає індивідуальне і виявляє особливу неповторність життя.

Побутові предмети і буденні ситуації відзначаються здатністю до стимулювання спогадів, до збудження креативного сприйняття, особливо накопиченого в них часу. Їхня минущість зумовлює компенсаторну розповідь, яка означає звільнення від малозначності та дріб’язковості і тому сприймається як продуктивна розповідь. Аніка Клінге порівнює тому й окремі сцени у творах В. Генацино в аспекті приписаних значень із „маленькими речами” або деталями.

Вони є знахідками – спорідненими з *Objet trouvé* чи Дюшановими *Ready-mades*, – які трапляються фігурам на їхньому шляху або які вони свідомо чи несвідомо шукають і знаходять – вони є „винятком і залишками, які день за днем прибиваються хвилями часу. Бризками часу” (Октавіо Паз) (Bartl und Marx 2011: с. 201).

Відповідно В. Генацино обходиться і з мовою, використовуючи як матеріал надписи на вивісках, слова, уривки слів і викликані ними асоціації. Об’єктом естетизації стає навіть сміття, наділене яскраво вираженою ознакою змінності. У романі „Якби ми були тваринами” оповідач спостерігає за чоловіком, який з усієї сили б’є ногою у доценту набитий мішок сміття. „Я зупинився на мить і оглянув картину. Мокре сміття виглядає суттєво сміттєподібнішим, аніж сухе” (Genazino 2011: с. 88).

Незважаючи на те, що зображення побуту в романах Вільгельма Генацино сповнене відчуттями страху, самотності, сорому, незручності, відрази, посередності, втрати, зникнення, завдяки власним естетичним програмам їхні протагоністи час від часу переживають і моменти щастя. Щоденна дійсність постає як щось, що можна сприйняти як видиму наявність і, розмірковуючи, відкрити в ній особливі виміри і надати їй особливого значення, опираючись на проміжний простір сприйнятого оком і невидимого, яке увиразнюється внутрішнім баченням. Таке рефлексійне бачення виходить за межі речей, переформовуючи їх і конституюючи нову

реальність. У цьому полягає специфіка інсценування щоденної дійсності у творах письменника. Отже, замикання у буднях, вперта зосередженість на незначних речах визначають прозу німецького письменника, який наполегливо заперечує існування банального. Як „спеціалісти деталізованого сприйняття” (Норберт Отто Еке) оповідні фігури по-справжньому оприявнюють буденне в урбанному просторі. Вони – спостерігачі за „нормальністю”, яка складається з дій, процесів, подій і об’єднує непокєднуване: жалюгідне і вбоге руйнівної буденності і магію мрій, які цю реальність прикривають. Тож і самі митці буденного залишаються складовими того, за чим вони уважно спостерігають і, спостерігаючи, конституюють, – *буденності*.

- Bartl, A. und Marx, F. (Hrsg.) (2011). *Verstehensanfänge. Das literarische Werk Wilhelm Genazinos*. Göttingen : Wallstein Verlag, 260 S.
- Eke, N. O. (2009). Epiphanische Augen-Blicke. Inszenierungen der Alltagswahrnehmung in der Prosa Wilhelm Genazinos und Angela Krauß’. In: Preusser, H.-P. und Visser, A. (Hrsg.). *Alltag als Genre*. Heidelberg : Winter Verlag, S. 177–190.
- Genazino, W. (2000). *Das Licht brennt ein Loch in den Tag*. Reinbek bei Hamburg : Taschenbuch Verlag, 126 S.
- Genazino, W. (2003). *Ein Regenschirm für diesen Tag*. München : dtv, 174 S.
- Genazino, W. (2004). *Der Fleck, die Jacke, die Zimmer, der Schmerz*. Reinbek bei Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verlag, 222 S.
- Genazino, W. (2005). *Die Liebesblödigkeit*. München : Carl Hanser, 204 S.
- Genazino, W. (2006). *Die Belebung der toten Winkel. Frankfurter Poetikvorlesungen*. München : Carl Hanser Verlag, 108 S.
- Genazino, W. (2009). *Das Glück in glücksfernen Zeiten*. München : Carl Hanser Verlag, 158 S.
- Genazino, W. (2011). *Wenn wir Tiere wären*. München : Carl Hanser Verlag, 158 S.
- Genazino, W. (2012). *Idyllen in der Halbnatur*. München : Carl Hanser Verlag, 236 S.
- Haberl, T. (2011). „Ich habe mich damit abgefunden, dass Menschen wie ich nur noch in Talkshows bestaunt werden“. Der Schriftsteller Wilhelm Genazino über das Altern, den Sinn, und die Zumutungen des menschlichen Miteinanders. *Süddeutsche Zeitung Magazin*, Heft 44, 9. November. URL: <https://sz-magazin.sueddeutsche.de/literatur/ich-habe-mich-damit-abgefunden-dass-menschen-wie-ich-nur-noch-in-talkshows-bestaunt-werden-78582> (дата звернення: 10 квітня 2021).

Hirsch, A. (2006). „*Schwebeglück der Literatur*“. *Der Erzähler Wilhelm Genazino*. Heidelberg : Synchron Wissenschaftsverlag, 302 S.

Wilhelm Genazino. Georg-Büchner-Preis 2004. *Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung*. URL: <https://www.deutscheakademie.de/de/auszeichnungen/georg-buechner-preis/wilhelm-genazino/laudatio> (дата звернення: 10 квітня 2021).

ПОЭТИЗАЦИЯ ОБЫДЕННОГО В ТВОРЧЕСТВЕ ВИЛЬГЕЛЬМА ГЕНАЦИНО

Светлана Павловна Маценка

orcid.org/0000-0003-1373-2887

svitlana.macenka@lnu.edu.ua

Доктор филологических наук, доцент, профессор

Кафедра немецкой филологии

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Ул. Университетская, 1, 79000, г. Львов, Украина

Аннотация. Рассматривается художественная программа современного немецкого писателя Вильгельма Генацино (Wilhelm Genazino, 1943–2018), которая определяется как „поэтизация обыденного“. На примере ряда романов и поэтологических эссе автора конкретизируется его внимательное отношение к обыденному миру, бытовым вещам и ситуациям, к предметам одежды, за которыми В. Генацино и его персонажи вследствие пристального созерцания открывают сеть особенных связей и переживают своеобразную эпифанию. Подобная феноменология обыденного, по замыслу автора, обеспечивает современному заурядному человеку, который существенно ориентирован на запросы общества успеха и удовлетворения, сохранение и обогащение собственного внутреннего мира. Для углублённого отображения этого процесса писатель, обращаясь к художественному миру своих романов, рассуждает об их отдельных эпизодах и таким образом теоретизирует его: концепты „вытянутого взгляда“, поэтизации обыденного и „романа как делирия“ играют при этом особую роль.

Ключевые слова: поэтика; поэтизация; обыденное; одежда; вытянутый взгляд; роман; Вильгельм Генацино.

POETIZING EVERYDAY LIFE IN THE WORKS BY WILHELM GENAZINO

Svitlana Macenka

orcid.org/0000-0003-1373-2887

svitlana.macenka@lnu.edu.ua

Department of German Philology

Ivan Franko National University of Lviv

1 Universytetska St., 79000, Lviv, Ukraine

Abstract. Increased interest in everyday life and routine explains a new and relevant perception of the creative agenda of contemporary German writer Wilhelm Genazino (1943-2018), known as “poetizing everyday life”. The article, thus, aims to offer a comprehensive view into the poetics of the German novelist to identify ways in which everyday life is poetized, which is an example of linguistic mastery, narrative skill, and philosophical generalization. A close reading method is used to analyze specific scenes from the novels (*An Umbrella for One Day*, *Happiness in Unhappy Times*, *The Foolishness of Love*, *If We Were Animals*), in which the characters actively practice the “extended gaze”, theoretically validated in W. Genazino’s essay, to reveal a system of special ties important to their inner world behind the routine situations and worn clothes. The writer believes that in such a way, characters experience an epiphany, which provokes further musing about art and the mystery of everyday life. In this connection, it is established that Genazino’s characters manage to avoid the negative influences of society by distancing from it via self-invented aesthetic processes. They are constantly searching for individual vision. It is also noted that the writer focuses on prolonged disappearance scenes, works with time accumulated in objects, and projects distancing from one’s own self to clothes. The extended gaze which the protagonists use to watch their own portrayals helps them overcome identity crisis and generate art, which promises salvation, through simple observance. It is concluded that W. Genazino talks about the aesthetic link between the subject and object perceived as individual “cultural significance”. It enables the protagonists to discard the routine and enter a space outside the limits they have themselves created. Everyday objects and familiar situations have the capacity to stimulate memories and boost creative perception. Their fleeting nature provides for compensatory narration, which means dropping the inessential and petty and is, consequently, perceived as a productive narration. Everyday reality emerges as something that may be perceived as visible existence, which upon some consideration may reveal unique dimensions and gain particular significance based on intermediary space between what is perceived by the eye and the invisible,

actualized by the inner vision. Such reflexive vision transcends the limits of things, transforming them and constituting new reality. Such is the underlying principle that the writer used to recreate everyday life in his works.

Keywords: poetics; poetization; everyday life; clothes; extended gaze; novel; Wilhelm Genazino.

References

- Bartl, A. und Marx, F. (Hrsg.) (2011). *Verstehensanfänge. Das literarische Werk Wilhelm Genazinos*. Göttingen : Wallstein Verlag, 260 S.
- Eke, N. O. (2009). Epiphanische Augen-Blicke. Inszenierungen der Alltagswahrnehmung in der Prosa Wilhelm Genazinos und Angela Krauß'. In: Preusser, H.-P. und Visser, A. (Hrsg.). *Alltag als Genre*. Heidelberg : Winter Verlag, S. 177–190.
- Genazino, W. (2000). *Das Licht brennt ein Loch in den Tag*. Reinbek bei Hamburg : Taschenbuch Verlag, 126 S.
- Genazino, W. (2003). *Ein Regenschirm für diesen Tag*. München : dtv, 174 S.
- Genazino, W. (2004). *Der Fleck, die Jacke, die Zimmer, der Schmerz*. Reinbek bei Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verlag, 222 S.
- Genazino, W. (2005). *Die Liebesblödigkeit*. München : Carl Hanser, 204 S.
- Genazino, W. (2006). *Die Belebung der toten Winkel. Frankfurter Poetikvorlesungen*. München : Carl Hanser Verlag, 108 S.
- Genazino, W. (2009). *Das Glück in glücksfernen Zeiten*. München : Carl Hanser Verlag, 158 S.
- Genazino, W. (2011). *Wenn wir Tiere wären*. München : Carl Hanser Verlag, 158 S.
- Genazino, W. (2012). *Idyllen in der Halbnatur*. München : Carl Hanser Verlag, 236 S.
- Haberl, T. (2011). „Ich habe mich damit abgefunden, dass Menschen wie ich nur noch in Talkshows bestaunt werden“. Der Schriftsteller Wilhelm Genazino über das Altern, den Sinn, und die Zumutungen des menschlichen Miteinanders. *Süddeutsche Zeitung Magazin*, Heft 44, 9. November. URL: <https://sz-magazin.sueddeutsche.de/literatur/ich-habe-mich-damit-abgefunden-dass-menschen-wie-ich-nur-noch-in-talkshows-bestaunt-werden-78582> (accessed: 10 April 2021).
- Hirsch, A. (2006). „Schwebeglück der Literatur“. *Der Erzähler Wilhelm Genazino*. Heidelberg : Synchron Wissenschaftsverlag, 302 S.
- Wilhelm Genazino. Georg-Büchner-Preis 2004. *Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung*. URL: <https://www.deutscheakademie.de/de/auszeichnungen/georg-buechner-preis/wilhelm-genazino/laudatio> (accessed: 10 April 2021).

Suggested citation

Macenka, S. (2021). Poetyzatsiia budennoho u tvorchosti Vil'hel'ma Genatsyno [Poetizing Everyday Life in the Works by Wilhelm Genazino]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 104, pp. 108–125. (in Ukrainian). <http://doi.org/10.31861/pytlit2021.104.108>

Стаття надійшла до редакції 18.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 10.05.2021 р.